

Stadsledningskontoret
Mikael Lagergren
Epost: mikael.lagergren@vasteras.se

Datum
2025-07-18
Informationsklass
PUBLIK

Diariennr
KS 2025/00654- 1.7.1

Justitiedepartementet
Ju2025/00915
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L4@regeringskansliet.se

Yttrande över SOU 2025:42 – Säkerhetsskyddslagen: ytterligare kompletteringar

Västerås stad har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet och tillstyrker i huvudsak förslagen i betänkandet. Vi ser positivt på de förstärkta möjligheterna för statliga myndigheter att ingripa vid förfaranden som kan skada Sveriges säkerhet. Flera av de föreslagna åtgärderna är viktiga ur ett kommunalt säkerhetsskyddsperspektiv – i synnerhet de utökade ingripandemöjligheterna, det nya anmälningspliktskravet och skärpningarna inom registerkontrollen. Samtidigt bör implementationen åtföljas av riktat stöd till kommunsektorn, så att förslagen får genomslag utan att skapa oavsiktlig rättsosäkerhet eller överbelastning.

4. Statliga ingripanden i säkerhetshotande förfaranden

Tillstyrkan

Vi tillstyrker att 4 kap. 12 § säkerhetsskyddslagen utvidgas så att tillsynsmyndigheter ges möjlighet att ingripa oberoende av när ett förfarande inletts eller om verksamheten då bedömts som säkerhetskänslig.

Motivering

Detta är ett välavvägt svar på den förändrade hotbilden. Den tidigare begränsningen skapade onödiga gråzoner, vilket kan utnyttjas av aktörer som vill kringgå skyddet. Kommuner kan ha äldre avtal eller samarbeten som idag är otillräckligt bedömda ur säkerhetssynpunkt – förslaget skapar bättre verktyg att hantera detta.

4.4. Införande av särskild anmälningsplikt

Tillstyrkan

Vi välkomnar förslaget om att införa en anmälningsplikt till tillsynsmyndigheten för vissa pågående förfaranden som inte omfattas av säkerhetsskyddsavtal men som innebär exponering av säkerhetskänslig verksamhet.

Kommentar

Kommuner hanterar ofta samhällsviktiga funktioner där anmälningsplikt kan bli aktuell, t.ex. vid outsourcing, teknisk samverkan eller investeringar. Vi anser det avgörande att denna skyldighet åtföljs av vägledningar med praktiska exempel.

Inställning till anmälningssplikten – förtydligande och begreppsavgränsning

Västerås stad tillstyrker införandet av en anmälningssplikt enligt 4 kap. 1 a § säkerhetsskyddslagen för förfaranden som innebär exponering av säkerhetskänslig verksamhet men som inte omfattas av krav på säkerhetsskyddsavtal. Samtidigt vill vi framhålla behovet av författningsmässig tydlighet. Särskilt begreppen *samverkan* och *samarbete* bör preciseras i lagtext eller genom normgivningsstöd, då dessa i nuläget riskerar att omfatta vitt skilda typer av förfaranden – från formella avtal till informell eller författningsstyrd kontakt. En sådan otydlighet riskerar att underminera den rättsliga förutsebarheten och göra efterlevnad onödigt komplicerad.

Vidare bör det klargöras i vilken omfattning en verksamhetsutövare förväntas identifiera äldre, arkiverade eller indirekta förfaranden som inte tidigare omfattats av säkerhetsskyddsprövning. Ett uttryckligt angivande av tillämpningens tidsspann och materiella trösklar skulle öka den rättsliga tydligheten och effektivisera tillämpningen.

4.4. Förbättrad möjlighet att utreda förfaranden

Tillstyrkan

Att tillsynsmyndigheter ges möjlighet att även granska motparter i förfaranden samt att Säkerhetspolisen/Försvarsmakten får ta över ansvar i särskilda fall är lämpligt och bör bidra till ökad rättssäkerhet och likvärdig tillämpning.

Kommunal implikation

Särskilt viktigt är att mindre kommuner får stöd i att förstå när en motpart bör granskas och hur man bör agera praktiskt i samverkan med statliga aktörer.

Tillsynens räckvidd – verksamhetsutövarens ansvar i tredjepartsrelationer
Det är ändamålsenligt att tillsynsmyndigheternas befogenheter utvidgas till att omfatta även motparter i anmälningsspliktiga förfaranden. Dock bör lagstiftningen samtidigt förtydliga verksamhetsutövarens ansvar i relation till motparten. Det är i dagsläget oklart om, och i vilken utsträckning, det föreligger en skyldighet att samla in, kontrollera eller övervaka uppgifter om motpartens interna hantering av säkerhetskänslig information.

Det bör därför införas klara gränser för vad som utgör skälig kontrollskyldighet för verksamhetsutövaren, särskilt i förhållande till privata rättssubjekt eller andra myndigheter. Detta är centralt för att möjliggöra rättssäker tillämpning, särskilt inom den kommunala sektorn där förfaranden ofta involverar en mångfald av aktörer med varierande insynsmöjligheter.

6. Nya åtgärder vid fara i dröjsmål

Tillstyrkan

Vi ställer oss bakom förslaget om att införa interimistiska förelägganden och tvångsåtgärder i akuta fall.

Anmärkning

Vi vill betona vikten av att rättssäkerheten upprätthålls. Det är nödvändigt att kommuner får tydlig information om hur de ska agera om en tillsynsmyndighet önskar tillämpa dessa åtgärder inom kommunens lokaler eller verksamheter.

Tvångsåtgärder och interimistiska beslut – rättssäkerhetsförutsättningar
Västerås stad tillstyrker införandet av interimistiska förelägganden och tvångsåtgärder vid fara i dröjsmål, såsom omhändertagande av handlingar eller försegling av utrymmen. Dessa verktyg är motiverade i akuta situationer där omedelbara åtgärder krävs för att förhindra skada för Sveriges säkerhet.

Det är dock av stor vikt att tillämpningen av dessa åtgärder omgärdas av tydliga rättssäkerhetsgarantier. Det bör klargöras vilka rättigheter och skyldigheter kommunala verksamhetsutövare har vid begäran om tillträde eller omhändertagande från en tillsynsmyndighet. Exempelvis bör det framgå om kommunen är skyldig att medverka till verkställighet, och om detta i så fall omfattar känslig verksamhet inom t.ex. vård, skola eller socialtjänst.

Därutöver bör det säkerställas att proportionalitetsbedömningar dokumenteras, och att eventuella intrång hanteras med hänsyn till både skyddet för säkerhet och grundläggande fri- och rättigheter.

7. Förstärkt registerkontroll vid säkerhetsprövning

Tillstyrkan

Förslagen om att utvidga registerkontrollen till att omfatta fler register (Skatteverket, Tullverket, Kriminalvården, Migrationsverket m.fl.), och att inkludera uppgifter om utländska domar, stärker personalsäkerheten.

Viktiga delar

Vi ser särskilt positivt på:

- att fler uppgifter kan hämtas i säkerhetsklass 3
- att anmälningsskyldighet införs vid omprövning där en person bedömts som opålitlig
- att detta även gäller om tidigare beslut gallrats.

Förutsättningar för genomförande

Förslagen innebär större krav på kommunala arbetsgivare och ställer höga krav på rutiner och stöd från t.ex. MSB och länsstyrelser.

9. Konsekvenser – om finansiering och genomförbarhet

Västerås stad delar bedömningen att säkerhetspolitiska intressen ibland motiverar inskränkningar i avtalsfrihet eller pågående förfaranden. Samtidigt bör det beaktas att kommuner i vissa fall kan åläggas att avbryta redan ingångna upphandlingar, samverkansprojekt eller investeringar – med betydande ekonomiska konsekvenser.

Mot bakgrund av detta bör regeringen överväga att i särskild ordning analysera behovet av ersättningsmöjligheter för kommuner och andra offentliga aktörer som påförs kostnader till följd av säkerhetsmässigt motiverade ingripanden. Även om ett generellt ersättningssystem inte är ändamålsenligt, bör det finnas möjlighet till skälig kompensation i de fall där ingripandet grundas på förändrade säkerhetspolitiska bedömningar snarare än på brister i den enskildes regelefterlevnad.

Västerås stad vill särskilt uppmärksamma att de föreslagna ändringarna i säkerhetsskyddslagen, trots att de är både relevanta och nödvändiga, riskerar att

medföra betydande konsekvenser för kommunernas kapacitet om de inte åtföljs av tillräcklig statlig finansiering och stöd.

I vårt tidigare yttrande över SOU 2024:65 betonade vi vikten av att säkerhetsskyddet är en bärande del av totalförsvarsuppbyggnaden. Vi underströk också att staten har ett ansvar att möjliggöra för kommunerna att ta sin del av ansvaret – inte minst genom finansiell uthållighet och tydlig rollfördelning.

Vi vill därför starkt framhålla behovet av:

1. En statligt riktad finansiering eller ökade generella statsbidrag
2. Nationell vägledning och tydliga föreskrifter
3. Förtydligande av ansvarsförhållanden mellan stat och kommun

Säkerhetsskyddet är inte en sidofråga, utan en förutsättning för uthållig samhällsviktig verksamhet i fred, kris och krig. Därför måste finansieringen och det praktiska genomförandet beaktas i varje led.

Kompletterande synpunkt – avtalsregleringens effekter

Västerås stad vill påminna om den principiella kritik som Sveriges Kommuner och Regioner framfört till Justitiedepartementet (skrivelse 2021-06-18) gällande kravet på säkerhetsskyddsavtal mellan kommuner, regioner och offentligt ägda bolag. Vi delar bedömningen att nuvarande reglering leder till omfattande administrativa bördor utan tydlig effektförstärkning för Sveriges säkerhet.

I praktiken innebär dagens tolkning att kommuner – för att kunna samverka med varandra eller med offentligt ägda bolag – måste upprätta ett stort antal säkerhetsskyddsavtal, genomföra parallella säkerhetsprövningar och upprepa dokumentationskrav som redan är uppfyllda i båda organisationerna. Detta har tydliggjorts bland annat genom en kartläggning i Storstockholmsområdet, där enstaka samverkansprojekt genererat hundratals verifieringar, säkerhetsprövningar och avtal – trots att samtliga aktörer är fullt offentliga, omfattas av samma lagstiftning och redan verkar inom säkerhetskänslig verksamhet.

Även om denna problematik inte hanteras direkt i SOU 2025:42, anser Västerås stad att den är avgörande att lösa parallellt. Det är inte rimligt att föreslå nya skyldigheter såsom anmälningsplikt, interimistiska ingripanden och skärpt tillsyn, utan att först reformera de grundläggande förutsättningarna för samverkan. Kommunerna får därmed dubbla krav: en utökad skyldighet att agera och ett fortsatt regelverk som förhindrar effektiv samverkan.

Västerås stad vill framhålla behovet av en översyn av regelverket om säkerhetsskyddsavtal, särskilt vad gäller samverkan mellan offentliga aktörer som redan omfattas av säkerhetsskyddslagstiftningen. Nuvarande krav innebär att kommuner och offentligt ägda bolag måste ingå separata avtal och genomföra parallella säkerhetsprövningar, även när båda parter omfattas av samma regelverk och bedriver likartad säkerhetskänslig verksamhet.

Denna konstruktion innebär ett betydande administrativt merarbete utan proportionell förstärkning av skyddet. Västerås stad föreslår därför att det införs en särskild samverkansregel eller ett generellt undantag för avtal mellan offentliga aktörer som uppfyller objektiva krav på säkerhet och ömsesidigt ansvarstagande.

Ett sådant undantag bör inte äventyra säkerhetsskyddet men skulle avsevärt förbättra effektiviteten och bidra till att totalförsvarsförmågan stärks genom fungerande operativ samverkan.

Vi föreslår att regeringen inför ett generellt undantag eller en särskild samverkansregel för säkerhetsskyddsavtal mellan offentliga aktörer, i enlighet med tidigare förslag från SKR. En sådan reform skulle avsevärt stärka totalförsvarsförmågan och skapa rättslig proportionalitet mellan kommunal och statlig nivå.

Kompletterande synpunkt – samordning med annan reglering

Västerås stad vill avslutningsvis understryka vikten av att detta betänkande samordnas med andra pågående lagstiftningsarbeten, särskilt SOU 2025:68 – Nya samverkansformer, modern byggnads- och reparationsberedskap. I vårt yttrande över nämnda betänkande framhåller vi att kommunernas förmåga att hantera säkerhetsskydd i praktiken är en förutsättning för att kunna genomföra nya åtaganden inom civilt försvar och totalförsörjning.

Det är därför nödvändigt att förändringar i säkerhetsskyddslagen inte sker isolerat, utan i dialog med det helhetsansvar som kommuner nu tilldelas enligt flera samtidiga reformer. En integrerad och samordnad lagstiftningsprocess är avgörande för att undvika rättsliga konflikter och främja operativ effekt.

Avslutande synpunkter

- Förslagen bidrar till ökad robusthet och totalförsvarsförmåga även på lokal nivå.
- Kommunsektorns olika förutsättningar måste beaktas vid implementeringen.
- Vägledning, föreskrifter och stödmaterial från centrala myndigheter är avgörande för ett rättssäkert och proportionerligt genomförande.